

B. HORVÁTH MIKLÓS

»EGY JÁTÉKOS, A KI NYER«

[JÓKAI MÓR]





Feledékeny vagyok, elannyira feledékeny, hogy színműíró létemre is drámáim előadása után azonnal elfelejtettem, melyik napilap hozott kedvező kritikát, melyik nem; többet mondok (ha ugyanis lehet még ennél is többet mondani): arra sem emlékszem, ki volt a keresztanyám, megfeledkeztem, hogy hívták nagyapámnak az apját, pedig valószínűleg ezt sem a gólya költötte, — de éltem minden mozzanatára, a mely Jókaiival összehozott, éberül emlékszem.

Mily csodás sajátságaid lehetnek, nemzetünk koszorús költője s mily szeretetreméltó lehet egyéniséged, hogy akár műveidben tükröződik az vissza, akár a magánéletben domboruljanak ki egyéni sajátságaid, mi azokra visszaemlékszünk!

Kevés író mondhatja el magáról, a mit én, hogy tollhibáját Jókai korrigálta ki, az a Jókai, ki saját tollhibáira sem fektetett soha nagy súlyt.

Én vagyok talán Magyarország összes írói közt az egyetlen, ki ezzel dicsekedhetik.

A dolog ekkép történt:

Nem emlékszem már, melyik politikai lapnak voltam munkatársa, mely Windischgrätz uralma

alatt jelent meg Pesten s melynek szerkesztését később a császári hadsereg leveretése után Jókai vette át. Csak arra emlékszem, hogy az osztrák sereg bevonulásáról Pestre írtam volt egy rajzot s e rajzomban többek közt ez a passzus fordult elő: »fekete-sárga lobogók díszlettek a házak födelein«.

Jókai olvassa cikkemet, csak olvassa és mosolyog.

— Dehogyan díszlettek, dehogyan díszlettek; legkedvezőbb esetben csak *lengtek*.

Ő kikorrigálta a kefelenyomatot sajátkezűleg s én nagyon megszégyeltem magam, hogy tizennyolcz éves ifjú létemre olyan nagy pecsovcics vagyok.

Elhihetik olvasóim, hogy nagyon rösteltem a dolgot, csak az vigasztalt, mikép én hangoztattam volt először Budavár bevételének szükségét; ama stratégiai szempontból legnagyobb tévedés egy ignoráns agyában szülemlett; még mielőtt nagy hazánkfia Kossuth Lajos Budavár ostromát más tekintetektől programjába fölvette.

Igenis, nyájas olvasóim, Rousseau vallomásaihoz hasonló önbírálat magaslatára emelkedem, midőn a nemzet színe előtt a Jókai-jubileum alkalmával bevallom, hogy e szavak: minden jó polgár mondja el a »praeterea censeo«-t, Budára nézve először az én tollamból eredtek.

De térjünk vissza Jókaira.

Többször mosolyogtam humoros ötletein, jelesen,

midőn a hírneves publiczista, Kovács Lajos lapjánál dolgoztam, melyet tetemes szubvenczióban részesített Forgách kancellár s melynek neve mégis *Független* volt.

A radikálisok zokon vették, hogy Kovács ezt a címet választotta lapjának.

— Mért ne tehetné, jegyzé meg Jókai; lám, az én lapomat *Üstökösnek* neveztem, pedig az egész világ jól tudja, mikép nem hogy üstököm volna, de fejemen még egy hajszál sincs.

Hallottam Jókait a Balázs Sándor lakodalmi ünnepén a *Tigris*-szállóban a házaselet felől humoros beszédet tartani, melyben annyi volt a víg elem és komikum, miként ha minden házaspár mindennap egyszer elmondaná, megfeledekeznek *mindennapi* nyomorúságáról.

Az isteni Gondviselés mintha azért adta volna ezt a nevető Demokritot a nemzetnek, hogy az ember kikaczagja önnönmagát, esetleg szomszédját, nemcsak azt, ki téli időben zálogba teszi télikabátját, hogy kiváلتsa nyári pantallonját, hanem azt is, ki fényes kocsin megy a falnak.

Balaton-Füreden találkoztam volt egyszer Jókai-val, beszélgettem vele húsz perczig, beszélhettem volna talán még hosszasabban, ha esetleg egy tarokk-parthie nem alakul és ő, mint Kató a tánczra, oly készséggel nem vállalkozott volna a játékra.

Nem mosódott még el emlékemben; hárman voltak: Asbóth Ede, Boronkay és Jókai s én ör-

ként jelentkeztem negyediknek. Negyediknek, mi okból? Őszintén bevallva, csak azért, hogy a nagy regényírón és humoristán, a ki másokról annyi nevetni valót írt, egyszer már én is jól nevetsek. Abból a praemissából indultam volt ugyanis ki, hogy a ki olyan jó regényíró, nem lehet egyszerűsmind jó tarokkista.

Már örvendettem a főreseknek, miket tőle nyerni fogok, hogy emlékül quodlibetbe tegyem, de bizony úgy jártam, mint a cigány, ki lovat vett s midőn vásárba vitte, hogy eladja, előre ebédet rendelt a pénz erejéig, mit lován nyerni fog s végül még annyit sem kapott lováért, a mennyibe tartása került.

A játékos pedig, a ki nyert, nem más, mint Jókai.

Olvasóim talán bizarr ötletnek fogják tartani, hogy én Jókait jubileuma ünnepén mint játékost mutatom be, a mi ugyan nem főmestersége. De azok, a kik az írótól nem követelik, hogy elkoptatott húrokat pengessen, csak nem föltételezték rólam annyi naivitást, mikép Jókai irodalmi érdemeit méltassam itt, mint valami ujságot, holott szívünk, lelkünk el van telve írói működése iránti tisztelettel.

Én Jókait tehát, mint játékost mutatom be, még pedig két nyomós okból:

Először azt akartam konstatálni, hogy a mi kedvelt regényírónk éppen olyan érdekes fordulatokat tudott adni egy játszma tarokknak, mint

regényei meséinek; hogy amabban is a majdnem lehetetlent tudta lehetővé tenni, mint egy hadvezér, ki meglep eredeti ötleteivel s nem útszéli taktikájával. Elfogta a pagátunkat a legleleményesebb fortélylyal és huszonegyesünk, akár mily óvatosan szorongattuk is, rendesen zsákmányul esett.

A második nyomós ok, melyért Jókairól, mint játékosról is írunk, jóllehet egyszersmind apologiája a szenvedélynek, mely által, ha elragadtatjuk magunkat (megjegyzésem önként érhetőleg nemcsak a társasjátékokra vonatkozik), Sand György szerint annyit jelent, mint: »Királyokkal ebédelni és koldusokkal vacsorálni«, — de mely bizonyos korlátok közt a legnagyobb szellemeknek is szórakoztató multság.

Íme, nemzetünk koszorús költője, ha múzsáját pihentette, nem talált s valószínűleg most sem talál kellemesebb időtöltést.

Jókai irodalmi érdemeinek méltatására mi igen közel állunk a költőhöz; rajzai olyanok, mint az olajfestmények, melyek bizonyos távlatban tisztábban kivehetőek s csak nyerni fognak, ha a jövő nemzedékkel a történelem lapjai pártatlan bírálattal ismertetik majdán meg.

Műveinek egy részét az idő nem fogja feledésnek átszolgáltatni s örökbecsű alkotásai maradnak azok a nagynevű költőknek.

S a nemzet, midőn anyagi áldozatokkal is kitüntette a jubilánst, nemcsak őt tisztelte meg ez által,

hanem egészen új s eddigelé, fájdalom, hiányzó jelét adta annak, hogy a magyar író végzetes sorsa nem okvetlenül az jövőre, hogy koldúsmezben temessék el, hanem hogy a jeles még életében elnyerje jutalmát.

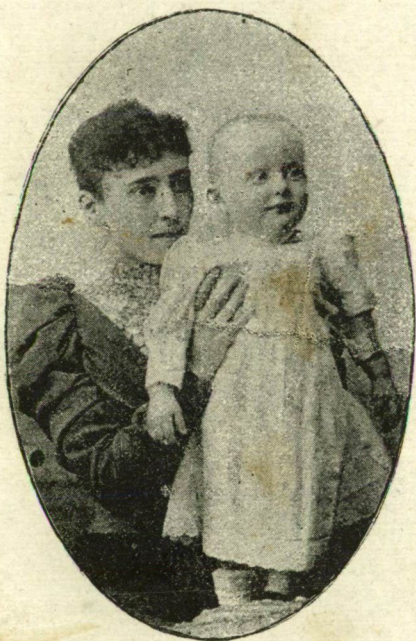






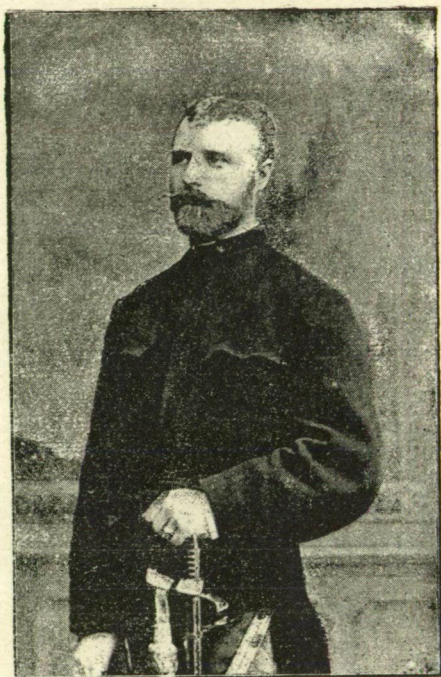


Ihász Lajos és Lajosné, szül. Jókai Etelka



Ij. Jókai Mórné és legifj. Jókai Mór





Ifj. Jókai Móricz